LASTENSUOJELUN KESKUSLIITTO

Eduskunta
Tarkastusvaliokunta

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto

Lastensuojelun Keskusliitto (LSKL) kiittää eduskunnan tarkastusvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua liittyen K 11/2018 vp Hallituksen vuosikertomukseen 2017.

Erityisesti pyysitte näkemyksiämme nuorten syrjäytymistä koskeneen mietinnön TrVM 1/2014 vp kannanottojen nro 1, 2, 4, 5, 6 ja 7 toteutumiseen tähän mennessä, sekä näkemyksiämme mahdollisiin ongelmiin ja parannusehdotuksia toteutukseen.

Lisäksi pyysitte näkemyksiämme siitä, miten hallituksen kärkihanke lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma on onnistunut.

Lastensuojelun Keskusliiton lausunnon keskeiset huomiot

- Painopisteen siirtäminen ennalta ehkäisevään toimintaan sosiaali- ja terveyspalveluissa on kesken. Sen toteutuminen edellyttää tehokasta kansallista ohjausta ja riittävää resurssointia sekä sote-palveluiden ja muiden hallinnonalojen yhteistyön mahdollistavia toimenpiteitä. Muutoksen aikaansaaminen edellyttää riittävää ja pitkäjänteistä toimeenpanon tukea.

- Kansallisen lapsistrategian tulee olla lapsi-, nuoriso- ja perhepolitiikan ohjauksen väline.

- Tulee huolehtia, että lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaan suunnattu suuri investointi ei valu hukkaan. Muutostyön jatkuminen tarpeellisilta osin tulee varmistaa.

Nuorten syrjäytymistä koskevan mietinnön TrVM 1/2014 vp kannanotot

LSKL esittää näkemykset nuorten syrjäytymistä koskevan mietinnön TrVM 1/2014 vp kannanottoihin liittyen erityisesti lastensuojeluun ja jälkihuoltoon sekä arvioi ko. kannanottojen toteutumista, ongelmia ja parannusehdotuksia tästä näkökulmasta.

1) **Painopisteen siirtäminen korjaavasta toiminnasta ennalta ehkäisevään toimintaan sosiaali- ja terveyspalveluissa.** Voimassa oleva sosiaalihuoltolaki (1301/2014) tuli voimaan 2015, ja sillä tavoiteltiin juuri tätä siirtymää erityispalveluista peruspalveluihin sekä asiakkaiden yhdenvertaista kohtelua ja

LASTENSUOJELUN KESKUSLIITTO | CENTRALFÖRBUNDET FÖR BARNSKYDD
Armfeltintie 1, 00150 Helsinki | Armfeltsvägen 1, 00150 Helsingfors
Puhelin/Telefon (09) 329 6011 | toimisto@lskl.fi | www.lskl.fi

viranomaisten yhteistyön tehostamista[1]. Lastensuojelun näkökulmasta keskeinen tavoite oli, että silloisia avohuollon palveluita olisi voitu tarjota sosiaalihuollon palveluina ilman lastensuojelun asiakkuutta. Kuntien valmiudet lakiuudistuksen toteuttamiseksi ovat olleet hyvin erilaisia. **Keskusliiton selvityksen mukaan alan ammattilaiset ovat kokeneet sosiaalihuoltolain toimeenpanon tuen riittämättömäksi sekä lastensuojelun ja sosiaalihuollon välisen työnjaon epäselväksi.[2]** Myös Kuntaliiton lastensuojelun kuntakyselyn tulosten mukaan lain toimeenpano on vielä kesken useissa kunnissa ja yt-alueilla.[3]

Eduskunta edellytti hyväksyessään uudistetun sosiaalihuoltolain, että hallitus seuraa sosiaalihuoltolain kokonaisuudistuksen toimeenpanossa sosiaalihuollon painopisteen siirtymistä ennalta ehkäiseviin palveluihin ja erityisesti kotipalvelun laadun ja saatavuuden toteutumista sekä uudistuksen kustannusvaikutuksia ja vaikuttavuutta (Eduskunnan vastaus 195/2014 vp hallituksen esityksestä 164/2014 vp). **LSKL:n näkemyksen mukaan sosiaalihuoltolain toimeenpanon vaikutusten seurantaa lasten ja lapsiperheiden palveluiden osalta ei ole edelleenkään kattavasti tehty.**

Keskusliiton arvion mukaan painopistettä on jossain määrin saatu siirrettyä varhaisempaan vaiheeseen, mutta esimerkiksi lastensuojelutilastot osoittavat, että korjaavien ympärivuorokautisten palveluiden tarve on pysynyt lähes ennallaan. Tilastojen valossa lastensuojelun asiakkaiden kokonaismäärä on vähentynyt sosiaalihuoltolain voimaantulon ja lastensuojelun asiakkuuden määritelmän muuttamisen jälkeen. Muutos on näkynyt etenkin lastensuojelun avohuollon asiakasmäärissä.[4] Vuonna 2017 kolmessa Kuusikko-kunnassa (Turku, Tampere ja Espoo) avohuollon asiakasmäärä kasvoi jonkin verran edellisestä vuodesta, mutta Helsingissä, Oulussa ja Vantaalla vastaava osuus laski.[5]

Sen sijaan tarve kodin ulkopuolisille sijoituksille ei ole vähentynyt viime vuosina. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen määrän kasvu on tullut esille myös vuosina 1987 ja 1997 syntyneitä vertailleessa kohorttitutkimuksessa, jonka mukaan kasvu on lähes kaksinkertaistunut kohorttien välillä.[6] Kuusikko-kuntien osalta kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten lukumäärä lisääntyi vuonna 2017 lukuun ottamatta Tamperetta.[7] Viime vuosina vaihtelua on ollut etenkin kiireellisten sijoitusten määrässä. Vuonna 2017 se kääntyi muutaman laskusuuntaisen vuoden jälkeen jälleen kasvuun. Teini-ikäisten osuus kiireellisesti sijoitettujen lasten määrästä on kasvanut suhteellisesti eniten.

---

[1] Lastensuojelun uudistukset – liian pieniä tekoja? Mitä kuuluu lastensuojelu? – julkaisusarja osa 1. Lastensuojelun Keskusliitto 2018.
[2] Wilén, Leena (2018) Kohtaamisia? – Lastensuojelun arki työntekijöiden näkökulmasta. Mitä kuuluu lastensuojelu? – julkaisusarja osa 2. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu, 4/2018.
[3] Puustinen-Korhonen, Aila (2018) Lastensuojelu matkalla kohti tulevaa sote-maailmaa. Miltä maakuntien tilanteet näyttävät lastensuojelun kuntakyselyn maakunnallisten analyysien perusteella. Kuntamarkkinat 13.9.2018. Kuntaliitto.
[4] THL (2018) Lastensuojelu 2017. Tilastoraportti 17/2018.
[5] Hiekkavuo, Aino & Forsell, Marianne (2018) Kuuden suurimman kaupungin lastensuojelun palvelujen ja kustannusten vertailu vuonna 2017. Kuusikko-työryhmän julkaisusarja 2/2018, s. 25.
[6] Ristikari, Tiina & Keski-Säntti, Markus & Sutela, Elina & Haapakorva, Pasi & Kiilakoski, Tomi & Pekkarinen, Elina & Kääriälä, Antti & Aaltonen, Mikko & Huotari, Tiina & Merikukka, Marko & Salo, Jarmo & Juutinen, Aapo & Pesonen-Smith, Anna & Gissler, Mika (2018) Suomi lasten kasvuympäristönä. Kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä. THL. Raportti 7/2018. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 210. Helsinki.
[7] Hiekkavuo, Aino & Forsell, Marianne, s. 30.

Keskusliiton näkemyksen mukaan nuorisoikäisten tarpeisiin vastaamisessa ei ole onnistuttu ainakaan kaikilta osin ja ehkäisevien toimenpiteiden kehittämiseen tulisi kiinnittää entisestään huomiota. Esimerkiksi kotipalvelun saatavuuden lisääminen ei välttämättä vastaa niiden lapsiperheiden tarpeisiin, joissa tarvitaan tukea teini-ikäisten nuorten hyvinvoinnin takaamisessa. Monialaista yhteistyötä koulu- ja työllisyyspalvelujen, nuorisotoimen, sosiaali- ja terveyspalvelujen kesken on tarpeen vahvistaa entisestään niin rakenteiden kuin ammattilaisten toiminnan osalta sekä etsiä keinoja nuorten tukemiseksi.

Lastensuojeluilmoitusten kokonaismäärä on kasvanut valtakunnallisesti[8] ja sama kehitys näkyy myös kuuden suurimman kunnan lastensuojelutilastossa[9]. Keskusliiton näkemyksen mukaan tämä saattaa kertoa myös siitä, että sosiaalihuoltolain uudistus ei ole onnistunut tavoitteissaan. Lastensuojeluilmoitusten lisääntymisen taustalla on toisaalta myös määrätietoinen pyrkimys madaltaa ilmoituskynnystä ja laajentaa ilmoitusvelvollisuutta.

2) **Nuorten päihteidenkäyttö ja mielenterveysongelmat**. Kuntaliiton tekemän lastensuojelun kuntakyselyn mukaan lasten mielenterveyspalvelujen saatavuudessa on tapahtunut heikennystä viimeisen viiden vuoden aikana olennaisesti ja ne ovat vaikeimmin saatavilla lastensuojelun asiakkaille. Sama kehityssuunta on tapahtunut myös muiden terveyspalvelujen osalta. Tulosten mukaan kolmannes lastensuojelun järjestäjäorganisaatioista arvioi sijoittavansa usein lapsia kodin ulkopuolisiin sijoituksiin siksi, että lapsen mielenterveyspalvelut eivät ole järjestyneet. [10]

Vuonna 1997 syntyneiden kohorttitutkimuksen mukaan lastensuojelun tarpeessa olevilla lapsilla on usein erilaisia koulunkäynnin, käyttäytymisen ja terveyden ongelmia.[11] Tutkijat suosittavat erityisesti huomion kiinnittämistä terveyspalvelujen ja koulun yhteistyöhön sekä kouluterveydenhuollon kykyyn vastata lasten ja nuorten mielenterveyden ongelmiin.[12] **Lastensuojelun Keskusliiton näkemyksen mukaan erityisesti nuorten mielenterveyspalvelujen saatavuutta tulee edelleen vahvistaa.**

Kysymystä siitä, missä määrin päihde- ja mielenterveyspalvelujen saatavuuden puutteet heijastuvat sijaishuoltoon korjaavana palveluna, ei keskusliiton näkemyksen mukaan ole selvitetty riittävästi. Sijaishuollossa joudutaan vastaamaan hyvin erilaisten lasten ja nuorten tarpeisiin sekä räätälöimään palveluja esimerkiksi päihteitä käyttäville nuorille, koska tarvittavia palveluja ei välttämättä ole muualta saatavilla.

Toisen asteen koulutuksen hankkiminen on keskeinen osa nuorten syrjäytymisen ehkäisyä. Tutkimus vuonna 1997 syntyneistä osoittaa, että noin 3 prosenttia kohorttilaisista ei ollut saanut paikkaa 2. asteen koulutuksessa seurannan loppuun mennessä. Raportin mukaan ilman paikkaa jääneistä hieman yli puolet

[8] THL (2018) Lastensuojelu 2017. Tilastoraportti 17/2018.
[9] Hiekkavuo, Aino & Forsell, Marianne, s. 16.
[10] Puustinen-Korhonen, Aila (2018) Lastensuojelu matkalla kohti tulevaa sote-maailmaa. Miltä maakuntien tilanteet näyttävät lastensuojelun kuntakyselyn maakunnallisten analyysien perusteella. Kuntamarkkinat 13.9.2018. Kuntaliitto.
[11] Ristikari ym., s. 125.
[12] Ristikari ym., s. 128.

eivät olleet hakenet paikkaa.[13] Nykyisen hallituksen koulutusleikkaukset ovat osuneet kipeästi ammatilliseen koulutukseen. **Keskusliitto pitää toisen asteen koulutuksen maksuttomuutta ylisukupolvista syrjäytymistä ehkäisevänä ja jokaiselle nuorelle tasavertaiset mahdollisuudet turvaavana toimenpiteenä.**

Jälkihuollon kehittäminen edellyttää kansallista resurssointia ja ohjausta. Toimivilla jälkihuollon palveluilla voidaan turvata lastensuojeluprosessin aiemmissa vaiheissa tehdyn työn tulokset**. Lastensuojelun sekä nuorten ja aikuisten palveluiden kehittämisessä tulisi kiinnittää enemmän huomiota jälkihuollossa olevien nuorten tarpeisiin vastaamiseksi ja palvelujen turvaamiseksi**, jotta nuoruuden ja aikuisuuden nivelvaiheessa voidaan mahdollisimman hyvin tukea itsenäistyviä nuoria.

4) **Moniammatillisen yhteistyön esteiden poistamiseksi nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä ja syrjäytyneiden nuorten auttamisessa**. Tiedonvaihtamisen ongelmat kulminoituvat siihen, että tieto ammattilaisten ja asiantuntijoiden välillä ei aina kulje, ja pahimmillaan kenelläkään ole kuvaa yksittäisen lapsen kokonaistilanteesta. THL on koonnut esteiden raivaamiseksi Luo luottamusta – Suojele lasta -oppaan ja verkkokoulutuskokonaisuuden. Opas tekee näkyväksi sen, että kaikilla lapsia ja perheitä työssään kohtaavilla on vastuu lapsen suojelemisesta. Se tarjoaa myös välineitä kokonaiskuvan luomiseksi lapsen ja perheen tilanteesta. Kokonaiskuvan tulee muodostua asiakasta kuunnellen ja dialogissa lapsen, vanhempien ja ammattilaisten kesken. Toimiva yhteistyö edellyttää tietoa erilaisten toimijoiden rooleista asiakasta koskevassa tiedonvaihdossa. **Jotta tiedonvaihto kehittyisi, tulee lainsäädännön ja koulutusten ohella kehittää ja ottaa käyttöön erilaisia työkaluja ja toimintamalleja.**

Viranomaisten välisen yhteistyön lisäämiseksi on tehty töitä ja vuoden 2017 lastensuojelun kuntakysely antaa viitteitä, että lastensuojeluun liittyvässä tiedonvaihdossa on edistytty, joskin ongelmiakin edelleen on. Sote-uudistus asettaa tiedonvaihdolle omat haasteensa ja **yhteistyön kehittämiseen terveydenhuollon, varhaiskasvatuksen ja koulun kanssa tulee panostaa vahvast**i.[14]

5) **Viranomaisen velvollisuus ottaa vastuu lapsen ja nuoren ongelmista**. Puuttumisen lähtökohtana lapsen etu ja lapsen oikeus tulla autetuksi.

Lastensuojelun asiakasmäärät ovat olleet kuuden suurimman kunnan vertailussa viimeisen kymmenen vuoden ajan kohtuuttomia. Vastuusosiaalityöntekijän vastuulla on näissä kaupungeissa ollut keskimäärin 40–60 lasta per sosiaalityöntekijä. Lastensuojelun resurssointi tulisi saada kuntoon huolehtimalla työntekijöiden työolosuhteista, kiinnittämällä huomiota asiakasmääriin, työolosuhteisiin, kuten terveisiin työtiloihin, sekä työntekijöiden pysyvyyteen esimerkiksi nostamalla sosiaalityöntekijöiden palkkaus työn vaativuutta vastaavalle tasolle.

---

[13] Ristikari ym., s. 4.

[14] Lastensuojelun uudistukset – liian pieniä tekoja? Mitä kuuluu lastensuojelu? – julkaisusarja osa 1. Lastensuojelun Keskusliitto 2018, s. 9.

Lastensuojelun työntekijät toivat esille Lastensuojelun Keskusliiton selvityksessä keinoja parantaa lasten ja perheiden palveluita. **Asiakasmäärät tulisi saada pienemmiksi, jotta työntekijöillä olisi enemmän aikaa tavata lapsia ja perheitä.** Tarvitaan lisää työntekijöitä, jotka sitoutuvat työhönsä eli **työntekijöiden pysyvyyteen tulisi kiinnittää huomiota**. Tulisi myös huolehtia, että vakanssit täytetään pätevillä ja kelpoisuusehdot täyttävillä työntekijöillä. Työntekijät toivoivat myös, että lastensuojelun ja sosiaalihuollon työnjako selkenisi.[15]

Lapsilta ja nuorilta kysyttäessä on tullut esille toive, että heillä olisi enemmän läsnäolevia aikuisia omassa arjessaan, joille voi matalalla kynnyksellä mennä puhumaan kulloiseenkin elämäntilanteeseen liittyvistä haasteista. Lasten kasvuympäristöihin on tärkeää turvata riittävä määrä aikuisia, jotka ovat helposti saavutettavissa, esimerkiksi koulujen oppilashuollon resurssien turvaamisella on oleellinen merkitys nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä.

6) **Yhden luukun periaate nuorten auttamiseksi** on ajatuksena oivallinen, mutta käytännössä hankala toteuttaa, koska nuorten elämää haastavat ongelmat ovat moninaiset ja ne saattavat liittyä nuoren itsenäistymiseen tai toisaalta vielä perheolosuhteisiin. Tarvitaan monien eri hallintokuntien tuottamia palveluja, kolmatta sektoria ja yrityksiä, jotta ongelmiin löydetään ratkaisuja ja niitä voidaan ehkäistä.

Laadukkaat neuvonta- ja ohjauspalvelut (yhden luukun periaatteella) ovat tarpeen erityisesti juuri nuorten omien asioiden hoitamisessa ja ongelmien ratkaisemisessa. **Keskusliitto pitää tärkeänä, että nuorille tarjottavia keskitettyjä ohjaus- ja neuvontapalveluita kehitetään ja pidetään yllä, mutta samaan aikaan olisi tärkeää säilyttää nuoria lähellä toimivat palvelut ja paikat kuten nuorisotalot ja oppilashuollon palvelut.** Myös erikoistuneiden palveluiden saatavuus on varmistettava. Erityisen tärkeää on ottaa **nuoret mukaan arvioimaan ja kehittämään palveluita.**

Myös lastensuojeluun on luotava toimintatapoja, jotka vahvistavat lasten ja nuorten osallisuutta. Lastensuojelun työntekijät kokivat LSKL:n selvityksessä erityisen tärkeäksi lapsen ja nuoren osallisuuden sosiaalityössä. Suoraa kasvokkaista työskentelyä on lastensuojelussa kuitenkin melko vähän viikoittaisesta työajasta. Kohtaamiset tapahtuvat pääosin asiakassuunnitelmaneuvotteluissa tai muissa vastaavanlaisissa konteksteissa.[16]

7) ”**Hallitus ottaa käyttöön yli hallinnonrajojen ulottuvan yhtenäisen toimintatavan, jonka avulla käytännön työssä tehokkaasti voidaan toteuttaa lasten ja nuorten ongelmiin varhainen puuttuminen**”

Suomesta on puuttunut kansallinen lapsistrategia, joka kattaisi kaikki julkisen vallan vastuulla olevat lasten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin edistämiseen tähtäävät toiminnot. Lastensuojelun Keskusliitto on pitkään peräänkuuluttanut YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen varaan rakentuvaa pitkäjänteistä ja kokonaisvaltaista lapsipolitiikkaa. **Suomalainen lapsi-, perhe- ja nuorisopolitiikka on ollut hajanaista ja sirpaleista ja siitä johtuen myös epäjohdonmukaista.** Myös kunnat noudattavat YK:n lapsen oikeuksien

[15] Wilén, Leena (2018) Kohtaamisia? -lastensuojelun arki työntekijöiden näkökulmasta. Mitä kuuluu lastensuojelu? – julkaisusarja osa 2. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu, 4/2018.
[16] Emt.

sopimusta puutteellisesti.[17] YK:n lapsen oikeuksien komitea on todennut, että Suomesta puuttuu kattava lapsipolitiikan koordinaatio.[18]

Kansallisen lapsistrategian tulisi olla lapsi-, nuoriso- ja perhepolitiikan ohjauksen väline. Sen avulla lapsipolitiikalle voitaisiin asettaa selkeät päämäärät ja tavoitteet. Strategia mahdollistaisi myös lapsipolitiikan tavoitteiden seurannan. Lapsistrategian avulla voidaan huolehtia myös siitä, että YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen periaatteet ja YK:n lapsen oikeuksien komitean suositukset tulevat huomioiduiksi kansallisen tason lisäksi myös kunnallisella ja maakunnallisella tasolla. Lasten asioiden tulisi olla leveästi eri toimijoiden vastuulla. Lapsistrategia on LSKL:n näkemyksen mukaan toimintapolitiikka ja suunnitelma, jonka pitäisi läpäistä koko valtionhallinto, maakuntahallinto ja kunnallishallinto. Lapsistrategian tulisi olla esim. valtioneuvoston kanslian, ei yksittäisen ministeriön, alaisuudessa. Lapsistrategian rinnalle tarvitaan yhteiskunnassa lapsiystävällisiä tekoja. Lisäksi lapsivaikutusten arviointi tulee vakiinnuttaa ja lapsibudjetointia tulee kehittää. Samalla lasten osallisuuden toteutuminen on varmistettava eettisesti kestävällä tavalla.

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman (LAPE) onnistuminen

LAPE-hankkeen onnistumisen kokonaisarviointia hankaloittaa se, että asetut tavoitteet suhteessa käytettävissä olevaan aikaan ovat olleet laajat ja maakunnat valitsivat osin eri kehittämistavoitteita, jotka liitettiin osaksi yhteistä kokonaisuutta. **Tavoitteiden etenemisessä on isoakin maakuntakohtaista vaihtelua**. Toimintakulttuurin muutosta koskevien tavoitteiden osalta on lisäksi huomioitava, että LAPE-hanke on ollut muutoksen käynnistäjä ja vauhdittaja, mutta **tavoitteiden saavuttaminen edellyttää juurruttamistyön jatkamista** eri hallinnon tasoilla ja eri ammattilaisille. LAPE-hankkeen käytännön toteutusaika on jäänyt lyhyeksi (käytännössä noin 1,5 vuotta), kun suunnittelu- ja valmistelutyö veivät alussa merkittävän osan kokonaishankeajasta.

LAPE:n suunnittelu toteutui alkuun sosiaali- ja terveysministeriövetoisesti, mikä johti painotuksiin sosiaali- ja terveyspuolelle. Myöhemmin opetus- ja kulttuuriministeriön rooli vahvisti voimakkaampaa hallinonalat ylittävää yhteistoimintaa. LAPE-hankkeen onnistumisena voi pitää kansalaisyhteiskunnan mukaan ottamista muutostyöhön**. Järjestöjen näkökulmasta puutteena on ollut se, että järjestöjen osallistumista LAPE-muutostyöhön ei ole koordinoitu systemaattisesti j**a lähtökohtaisesti järjestöt ovat käyttäneet osallistumiseen omia resursseja. **Oman haasteensa LAPE-hankkeelle on tuonut johtamis- ja ohjausrakenteiden epäselvät työnjaot ja vastuut[19].**

[17] Lastensuojelun uudistukset – liian pieniä tekoja? Mitä kuuluu lastensuojelu – julkaisusarja. Lastensuojelun Keskusliitto 2018.
[18] Lapsen oikeuksien komitea: Sopimusvaltioiden yleissopimuksen 44 artiklan mukaisesti antamien raporttien käsittely CRC/C/FIN/CO/4*(2011), kohta 11.
[19] LAPE-muutosohjelman ulkoinen arviointi: https://thl.fi/documents/605877/4261747/Wennberg+Lapekonferenssiesitys261118.pdf/221a83a0-561b-485b-8dcb-b38e1db99b7f

Toimintakulttuurin muutoksen osalta **selkeimmin ovat edenneet tiedon tuottamiseen ja lapsivaikutusten arviointiin liittyvät tavoitteet**. Tiedon tuottamisessa Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on tehnyt merkittävää työtä huomioimalla eri lapsiryhmät niin Kouluterveyskyselyn kuin Lasten terveys, hyvinvointi ja palvelut -tiedonkeruun kehittämisessä. **Lapsiryhmäkohtaista tiedonkeruuta tulee jatkaa ja vahvistaa**. Suurta huolta herättää kuitenkin edelleen se, ettei Kouluterveyskyselyn kunta- ja koulukohtaisia tuloksia aina käsitellä riittävästi tai jopa lainkaan.

Lapsivaikutusten arvioinnissa painopiste on ollut tiedon ja osaamisen lisäämisessä. Tätä on toteutettu järjestämällä kunnille ja maakunnille koulutuksia ja tuottamalla tukimateriaalia (THL:n opas). Kehitys on myönteistä, muttei täysin vastaa hallitusohjelmatavoitetta ottaa käyttöön lapsi- ja perhevaikutusten arviointi, etenkään kun säädöstyössä lapsivaikutusten arviointi on pysynyt varsin vähäisellä tasolla eikä esimerkiksi lapsiin ja perheisiin kohdistuneiden leikkausten yhteisvaikutuksia ole arvioitu.

Lapsibudjetoinnin osalta hallitusohjelmatavoite väestölähtöisen budjetoinnin kehittämisestä on LAPE-hankkeen kautta hieman edennyt ja tietoisuus lapsibudjetoinnin merkityksestä lisääntynyt. Resursointi tähän teemaan on kuitenkin ollut hankkeen alkuperäiseen toimintasuunnitelmaan nähden riittämätöntä, eikä valtioneuvoston TEAS-rahoitus täysin paikkaa tätä puutetta. Lapsibudjetoinnin kehittämistyölle tulee jatkossa varata riittävät resurssit.

Lastensuojelun Keskusliitto on ollut mukana tuomassa STEA-rahoitteisen hankkeen avulla järjestöjen laajaa osaamista LAPE:n puitteissa toteutettuun perhekeskus-toiminnan kehittämiseen ja tästä yhteistyöstä on hyvät kokemukset. **On tärkeää, että perhekeskustoiminnan kehittämistä jatketaan pitkäjänteisesti yli hallituskausien, sama koskee myös perusteilla olevia OT-keskuksia**.

LAPE-muutostyön haasteena on ollut se, ettei ole ollut tarkkaa tietoa, millaiseen rakenteeseen LAPE-muutostyöstä on tehty. Maakunnissa toimivat järjestöt ovat olleet lähtökohtaisesti tyytyväisiä LAPE-muutostyöhön, mutta alueellisten toimijoiden näkökulmasta kansallisen tason muutostyöhön liittyvät ohjausmekanismit ovat olleet liian heiveröiset. Tässä vaiheessa **on tärkeää huolehtia, ettei LAPEen suunnattu suuri investointi valu hukkaan ja varmistaa tarpeellisilta osin muutostyön jatkuminen**.